

Heemkundekring

Vehchele

MEDEDELINGENBLAD

Heemkundekring "Vehchele" is aangesloten bij de "Stichting Brabants Heem" en opgericht op 28 april 1981.

Secretariaat: Bouwmeesterstraat 3, 5462 CP Veghel
Mevr. Corry Lunenburg, tel. (0413) 36 71 45

Heemkamer: In "Het Raadhuis", Markt 1 te Veghel,
tel. **06-42 96 61 43** (tijdens openingsuren)

Bankrelatie: Rabobank, IBAN nr. NL52RABO0153393173
t.n.v. Heemkundekring "Vehchele"

Redactie: Henk van der Voort, Esdoornstraat 7,
5461 CH Veghel. tel. (0413) 36 36 51

2016-06

december 2016

Inhoud:

1. Info van bestuur en werkgroepen.
2. Terugblik Archeologiedag, zondag 16 oktober.
3. Terugblik Boekpresentatie Martien van Asseldonk.
"Veghel een goet ende Vet Dorp", 28 oktober.
4. Lezing Martien van Asseldonk over zijn boek, 31 oktober.
5. Afsluitende inwijding eerste serie attentietegels, 5 november.
6. RABO Clubkas Campagne (attentie!!!)
7. De aanleg van de steenweg 's-Hertogenbosch-Luik (1742-1818), door Ruud van Nooijen op dinsdag 10 januari 2017.
8. Onderwijstentoonstelling Aloysiuschool
9. Nieuwe leden
10. Ontvangen materiaal, documenten

1. Info van bestuur en werkgroepen

U bent wekelijks op donderdag van 14.00 tot 16.00 uur welkom in de heemkamer voor informatie of iets anders onder het genot van een kopje koffie.

Vrije inloop heemkamer op zondagmiddag van 14.00 tot 16.00 u.

Het experiment van het voorjaar krijgt deze winter een vervolg op de zondagen 11 en 18 december, 8, 15, 22, 29 januari, 5, 12, 19 februari en 5, 12, 19 en 26 maart.

Bernard Vissers zal op **11 december** speciaal aandacht schenken aan de serie attentietegels, op **18 december** kunt u bij Henk van der Voort terecht met vragen over genealogie en op **22 januari** zal Jan van Erp extra aandacht besteden aan archeologie.

2. Terugblik Succesvolle Archeologiedag op zondag 16 oktober

Beide heemkundekringen uit Erp en Veghel hadden het, samen met de gemeente, goed voor elkaar daar op 't Ham.

Tijdens de Landelijke Archeologiedag was het op zondagmiddag 16 oktober een drukte van belang aan de Langsteeg. Van het verplichte bodemonderzoek, vanwege bouwplannen in dat gebied, werd dankbaar gebruik gemaakt om belangstellenden in contact te brengen met archeologie. Een groot aantal belangstellenden maakten bij een opgraving kennis met archeologie. Bezoekers konden daar de contouren zien van enkele Middeleeuwse boerderijen die Archeologen daar inmiddels hadden blootgelegd.

De jeugd vermaakte zich onder meer met een detector waarmee ze zelf konden zoeken naar (verstopte) muntjes.

Verder konden ze ook proberen om scherven in de juiste vakjes te plaatsen wat betreft gebruik, ouderdom en zo.

Ook de fietstochten langs diverse historisch belangrijke (archeologische) locaties konden op een warme belangstelling rekenen. Verder was er een tent ingericht met veel voorwerpen en foto's. Vrijwilligers van beide heemkundekringen waren aanwezig om vragen te beantwoorden en door bezoekers meegebrachte eigen vondsten te determineren.

3. Terugblik Boekpresentatie "Veghel een goet ende vet dorp" door Martien van Asseldonk

De oude raadzaal was vrijdagmiddag 28 oktober te klein. De belangstelling voor het boek van Martien van Asseldonk was nog groter dan verwacht.

Blijkbaar worden we ons er meer en meer van bewust dat de grond waarop wij leven een historie heeft. Alle informatie die daarover beschikbaar komt, voedt een diepgewortelde behoefte...

Commissaris der Koning

De voorzitter van heemkundekring Vehchele, Bernard Vissers, gaf in zijn inleiding aan dat heemkundekring Vehchele heel blij is met

Martien als lid en hem graag een podium biedt om zijn boek te presenteren. "**Veghel een goet ende vet Dorp**" heeft het als titel meegekregen. Het is uniek te noemen wat Martien in bijna dertig jaar in oude archieven en kaarten heeft uitgezocht, geanalyseerd en gereconstrueerd. Niet voor niets is hij al eens gepromoveerd. Zijn onderzoek is van hoog niveau. Ook Commissaris der Koning Wim van de Donk heeft dit opgemerkt. Hij heeft een enthousiast voorwoord geschreven. Voorzitter Bernard citeerde enkele passages uit het stuk van onze Commissaris en oud-Veghelaar, waarin het belang van het zoeken naar ons verleden werd toegelicht.

Historische geografie

Historisch geograaf Karel Leenders kreeg hierna het woord om uit te leggen wat historische geografie nu eigenlijk is. Waarom gingen mensen vroeger op die ene plek wonen en een brug aanleggen en niet op een andere plek? Met een geheel op Veghel toegesneden presentatie en de nodige afbeeldingen wist hij op academische wijze zijn gehoor te informeren over de materie die Martien in zijn boek heeft beschreven.

Daarna kwam de schrijver zelf met een PowerPoint waarin hij een kort overzicht gaf van het eerste deel van zijn boek, de ontwikkeling van de inrichting van het landschap van Veghel vanaf de tijd na de Romeinen tot aan 1810. Op zijn bekende, losse manier van vertellen en met de nodige humor wist hij deze ingewikkelde materie op een smakelijke manier te presenteren. Nadat het eerste exemplaar door wethouder van Rinsum onder een rood-geblokte Brabantse theedoek vandaan was gehaald en de eerste exemplaren aan de vertegenwoordigers van de organisaties waren aangeboden die de uitgave van het boek financieel hebben ondersteund, ging het boek in de verkoop.

Run op het boek

In een mum van tijd waren alle boeken die de uitgever had meegebracht uitverkocht..Zoiets had deze nog niet eerder meegemaakt. Ook in de boekhandels van Veghel liep het storm en was men snel door de eerste levering heen. Gelukkig liggen er bij de uitgever nog boeken op voorraad. Blijkbaar leeft het historisch bewustzijn bij velen. Met

dit boek krijgt dat besef een mooie impuls. Een prachtig boek, full-color, groot formaat, 336 pagina's en stevig ingebonden. Een nieuwe bron waaruit velen kunnen putten, met een schat aan informatie over de bodem waarop wij in Veghel leven.

4. Verslag lezing over het boek: Veghel een goet ende vet Dorp.

Drie dagen zaten er tussen de presentatie van het boek in de oude raadzaal en de lezing over het ontstaan van Veghel op dezelfde locatie. Wederom zat de zaal helemaal vol.

Martien van Asseldonk als reiziger en puzzelaar

Martien nam in de aanloop van zijn lezing de luisteraars mee op zijn jarenlange zoektocht naar de ontwikkeling van het landschap in Veghel en de mensen die daar woonden. *“Graven in de geschiedenis is net zoiets als reizen door een vreemd land”*, vertelde Martien.

“In het begin snap je de gewoonten en gebruiken niet, maar na een tijd passen er steeds meer stukjes in elkaar. Maar telkens komen er ook weer vragen bij, want je merkt ook dat er telkens weer andere dingen zijn die je niet begrijpt. Ik hou van puzzelen, van reizen en van geschiedenis. Dat maakte het speuren naar de bronnen van ons verleden tot een mooie uitdaging.”

De eerste bewoners van Veghel

De gronden langs de Aa in het gebied dat we nu Veghel noemen, waren in de prehistorie, de bronstijd, de ijzertijd en de Romeinse tijd al eeuwen achter elkaar bewoond. Als de Romeinen vertrokken zijn, is ook de lokale bevolking verdwenen. Het blijft hier een paar honderd jaar stil, behalve dan het gefluit van vogels en het knorren van zwijnen.

Vanaf ca 550 trekken mensen vanuit het noordoosten de Maas over en vestigen zich in ons gebied. Dat worden onze voorouders en daarmee zijn wij dus allemaal afstammelingen van migranten.

Gemene gronden

De eerste bewoners vestigden zich in de hoge plekken in de beukenbossen op het Havelt en de Scheifelaar. Een feodale heer was daar de baas maar op een domein. Er was een grafveld, een kerk en een heuveltje waar recht gesproken werd. Vanaf het jaar 1000 krijgen steeds meer horigen de vrijheid om zelf een boerderijtje te beginnen aan de rand van dit domein. Dan wordt de Boekt een leeg akkercomplex. Naast een eigen stuk grond bij de boerderij werd veel gebruik gemaakt van gemeenschappelijk gronden, de ‘gemene’ gronden, gemeint of wildernis.

Stukje voor stukje werden die gemeenschappelijke gronden vanaf het jaar 1000 ontgonnen. Veel boeren hadden dat liever niet, want dan had één boer er profijt van en niet de hele gemeenschap. Als het bestuur van het dorp na een oorlog weer eens in geldnood zat, moesten ze toch grond verkopen om de dorpschuld af te kunnen lossen. Aan de oude veldnamen en perceelsvormen is vaak af te leiden wanneer stukken van de gemeint ontgonnen zijn. Martien ontwikkelde hiervoor kaartjes, met kleuren voor elke periode waarin ze zijn ontgonnen. Aan sommige kaartjes is meer dan vijf jaar gewerkt.

Mensen en hun geloof

Na de pauze stond het leven van de mensen in Veghel van 600 tot 1800 centraal.

Rondom de tweede kerk van Veghel die rond 1200 werd gebouwd, ontstond de kern van Veghel. Deze kerk was gebouwd waar een

regionale weg door het bos de Aa kruiste. Daar zou de naam Veghel wel eens vandaan kunnen komen. Loo is bos, Weggeloo werd Vehchele werd Veghel, maar zeker weten we dat niet.

De kerk en het katholieke geloof waren heel belangrijk voor de mensen. Die bepaalde de normen en het levensritme van de parochianen. Er was zelfs een kerkelijke rechtbank, die pastoors op de vingers tikten die kinderen hadden. In de eerste school van Veghel, die dicht bij de oude kerk stond, leerden de kinderen als hoofdvak zingen. Dat kwam in de kerk goed van pas. Daarnaast leerden ze lezen en soms schrijven. In de zomer werkten de meeste kinderen thuis op de boerderij. De zeden waren tot in de middeleeuwen veel losser. Met een zedelijkheidsoffensief probeerde de katholieke kerk rond 1800 het aantal ongewenste zwangerschappen te verminderden. Dat lukte en duurde tot 1950. In de tijd van onze opa's en oma's mocht er niet veel en wist men niet veel. Martien las daar een paar smakelijke anekdotes van voor.

Tegen tien uur verlieten de bezoekers, een stukje wijzer, het oude raadhuis. Velen met het nieuwe boek onder de arm om er thuis nog eens goed voor te gaan zitten. Stof genoeg om vele uren weg te dromen naar lang vervlogen tijden van ons eigen Veghel.

5. Afsluitende inwijding eerste serie attentietegels, 5 november

WATER UIT DE AA GOLFT SYMBOLISCH OVER TEGEL

“Onze voorouders –lezen we in het boek van Martien van Asseldonk– waren immigranten, immigranten die langs de stroom van de Aa een goed houvast vonden in de 12^e eeuw en hier op deze plek een kerk bouwden”. In het bijzijn van tientallen mensen klinken de woorden van pastoor Konings over de Veghelse Markt. In hun midden de attentietegel met de naam Den Kerkhof. De plek die in een ver verleden de aanzet gaf tot het ontstaan van de gemeenschap Veghel en haar kerkdorpen. Konings vervolgt: “Ja, wij staan op de schouders van onze voorouders. Van hen hebben wij het land gekregen, de taal, de cultuur, de religie. Van hen hebben wij, christenen in Veghel, deze plaats gekregen. Deze markante plek is ons daarom heilig.”

Met snelle bewegingen veegt wethouder Van Rinsum de aarde weg die de attentietegel bedekt.

Wethouder Van Rinsum veegt de aarde weg die de attentietegel bedekt

Een achttiende-eeuwse pentekening van Boxtelaar Hendrik Verhees komt tevoorschijn. Daarop de oude Sint-Lambertuskerk en het raadhuis van Veghel. Uit een emmer golft vervolgens het water van de Aa, het levenswater van Veghel, over attentietegel nr. 1. En daarmee wordt de eerste fase van het attentietegelproject van Vehchele en Erthepe onder applaus ingewijd. Bernard Vissers, voorzitter van Vehchele, licht toe *“Middels dit project geven beide heemkundekringen invulling aan de bijzondere geschiedenis van beide dorpen.”* Veghelaren vinden de geschiedenis van hun dorp belangrijk. Verschillende instanties en sponsors werkten samen aan de totstandkoming van het project. En ze zijn nog niet klaar. In de toekomst zullen er nog meer tegels geplaatst gaan worden. Ook zal er een route komen die de tegels met elkaar verbindt. Wanneer in 2017 Veghel en Erp in Meierijstad opgaan, blijven de stenen hun unieke verhaal vertellen.

Onder de stichtende woorden van Pastoor Konings laat Bernard Vissers het Veghelse "levenswater" uit de Aa over de tegel stromen.

6. Resultaat RABO Clubkas Campagne

De Clubkascampagne heeft dit jaar, dank zij uw steun voor HKK Vehchele het mooie bedrag van 626 euro opgeleverd. Vorig jaar hadden we 149 stemmen, dit jaar maar liefst 239. Een stijging van 60 %!

Met onze activiteiten zijn we dus als Heemkundekring goed in beeld. Dank aan iedereen die hieraan heeft bijgedragen en dank aan iedereen die dit wist te waarderen door op ons te stemmen.

Het geld gaan we inzetten voor een concreet doel, voor het verder uitwerken van het project Attentietegels.

Een concreet plan waar iedereen vele jaren plezier van kan hebben en waarmee het belang van ons historisch erfgoed wordt onderstreept.

7. Lezing over "De aanleg van de steenweg 's-Hertogenbosch-Luik (1742-1818)" door Ruud Nooijen op 10 januari 2017.

Steenweg van 's-Hertogenbosch naar Best, Eindhoven, Luik, ter hoogte van Boxel. Foto door Andries Nielen (Haps), zoals door hem gezien in 1912. Sinds het moment dat de aanleg dit punt passeerde - zo rond 1744 - is er dan nog weinig veranderd...

Als begin jaren veertig van de achttiende eeuw de stad 's-Hertogenbosch aanwijzingen krijgt, dat ze hun belangrijke positie als doorvoerstad dreigen te verliezen, trekt de Bossche magistraat de stoute schoenen aan en vraagt toestemming aan de Staten-Generaal om een steenweg naar Best, Eindhoven, Luik aan te mogen leggen. Het octrooi wordt verleend en Den Bosch begint met voorbereidingen voor de weg, waaronder het verwerven van fondsen - onder de burgers van de stad en omgeving - om realisatie van het ambitieuze plan mogelijk te maken. We gaan in op het ontbreken aan goede kennis van wegeaanleg en onderhoud ervan, de problemen die ontstaan als de weg er eenmaal ligt. De lezing wordt begonnen met een schets van de ontwikkeling van de kennis inzake wegeaanleg, alsmede de situatie in ons land, destijds Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden geheten. Tevens is er aandacht voor andere ontwikkelingen op verkeersgebied in de twee eeuwen die volgen, zoals de aanleg van kanalen en de opkomst van tram en spoorweg. Op diverse momenten

komen we hierbij ook Veghel tegen. De lezing is voorzien met veel fraaie afbeeldingen.

De lezing in het Raadhuis aan de Markt in Veghel begint om 19.30 uur. De zaal is open vanaf 19.00 uur.

8. Expositie klassenfoto's op 3,4,5 februari 2017

Op 3, 4 en 5 februari organiseert een werkgroep van de heemkundekring een fotoexpositie in het Raadhuis aan de Markt. Daarbij zijn vooral veel klassenfoto's te zien van de Aloysiuschool uit de periode 1947-1967 maar ook van onder andere 1921 en 1933.

Er zijn ook foto's te zien van andere Veghelse scholen. Veel namen zijn uitgezocht maar er blijft nog wat te raden over.

Ook kunt u schoolfoto's meebrengen. Dan kunnen wij ze scannen als deze zich nog niet in onze collectie bevinden.

9. Nieuwe leden:

Afgelopen tijd hebben we de volgende nieuwe leden ingeschreven:

Zuster Ludwina Foolen, Deken v Miertstraat 12-2, Veghel

Dhr. A.P.T. Hutten, Burg. de Kuijperlaan 2A, Veghel

Dhr. Mari van Lieshout, Spoorven 90, Veghel

Mevr. A.M.T. Pennings, De Mondriaan 15, Veghel

Wij heten hen hartelijk welkom binnen onze vereniging.

10. Ontvangen materiaal, documentatie

In de afgelopen periode ontvingen wij:

Van **Heemkundekring Erthepe** een aantal bidprentjes en een boekje over de open dag van de brandweer in 1994.

Van **mevr. C. Hutten** een boekje met ansichtkaarten van regionale gemeentehuizen, met officieel gemeentestempel.

Verder een aantal ansichtkaarten van kerken, gemeentehuizen e.d. in binnen- en buitenland.

(Deze zijn door verzamelaars gratis af te halen in de heemkamer.)

Via Albert de Wit van **dhr. W. Stakenburg** een aantal historische boeken, waaronder het bijzondere boek "Nederlanders in Japanse Kampen", met tekeningen en voorwerpen gemaakt in burgerinternerings- en krijgsgevangenenkampen 1942-1945, plus een aantal persoonlijke documenten.

Via Chris Mouwen van **dhr. Jos Sledsens** uit Eindhoven het boek "Al het kenmerkende in bonte afwisseling", een historische geografie van Midden- en Oost-Brabant uit 1993.

Van **Jan van Ganzewinkel** het boek "De glorie van de cartografie".

Van **Henny Joosten** mochten we een aantal foto's scannen van de prachtige restauratie van het schilderwerk in de Raadzaal van het Raadhuis aan de Markt, door Pieter Joosten in begin jaren zeventig.

Van **Thea van Opzeeland** ontvingen we haar werkstuk "Het poelieveldje 1972-1973).

Van **Fam. Lunenburg** het boek "Wapens en vlaggen van Noord-Brabant.

Van **heemkundekring Uden** ontvingen wij een Oorkonde van de Mariacongregatie Veghel van Antonia Schellings uit 1894.

Van fam. Schellen ontvingen wij een wandtegel m.b.t. de bevrijding, waarop o.a. embleem van de Royal Air Force met de spreuk PER ARDUA AD ASTRA (vrij vertaald: slechts door moeilijkheden te overwinnen wordt het doel bereikt) en de data 3 oct. 1944 - 2 apr. 1945.

Van **Pastor Konings** vier boeken uit 1870 over de kerkgeschiedenis van het bisdom 's-Hertogenbosch.

~~~~~
Dit mededelingenblad is ook te downloaden vanaf www.vehchele.nl